

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧОРНОМОРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПЕТРА МОГИЛИ**

УДК 657.1.011.56

Авдєєва Марія Ігорівна

**ОРГАНІЗАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ І
КОНТРОЛЮ ОПЕРАЦІЙ З ПРОГРАМНИМ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯМ**

АВТОРЕФЕРАТ

**дипломної роботи на здобуття
ступеня вищої освіти магістр
галузі знань 07 «Управління та адміністрування»
спеціальності 071 «Облік і оподаткування»
за освітньо-професійною програмою «Облік і оподаткування»**

Магістерська робота є рукопис.

Робота виконана на кафедрі обліку і аудиту Чорноморського національного університету імені Петра Могили Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор

Великий Юрій Володимирович

Чорноморський національний університет
імені Петра Могили (м. Миколаїв)

Рецензент: Кандидат економічних наук, професор (б.в.з.)

Норд Ганна Леонідівна

Чорноморський національний університет
імені Петра Могили (м. Миколаїв)

Захист відбудеться 21 лютого 2019 р. о 10:00 годині на засіданні спеціалізованої комісії у Чорноморському національному університеті імені Петра Могили за адресою: 54003, м. Миколаїв, вул. 68 Десантників, 10, аудиторія 10-313.

З магістерською роботою можна ознайомитися у бібліотеці Чорноморського національного університету імені Петра Могили (54003, м. Миколаїв, вул. 68 Десантників, 10).

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність досліджуваної теми. Сучасний стан та розвиток реального сектору економіки обумовлює потребу підприємств працювати в умовах обробки та аналізу великих масивів інформації. Це призводить до розвитку інформаційних технологій, які можуть оперативнo та ефективно обробляти таку інформацію для прийняття на її основі відповідних управлінських рішень.

Спостерігається тенденція до збільшення частки нематеріальних активів у структурі активів вітчизняних підприємств. За даними Міністерства зовнішніх справ України, темп зростання ринку інформаційно-комп'ютерних технологій становить 40-45 % в рік. Нині національний ринок інформаційно-комп'ютерних технологій є одним з найдинамічніших і найінтегрованіших у міжнародне співтовариство.

Разом з тим, для України характерними є нераціональна внутрішня структура ринку інформаційно-комп'ютерних технологій, недостатньо чітко визначені законодавством концептуальні засади його правового регулювання, відсутність достовірних і повних статистичних даних про програмне забезпечення, що є основним структурним елементом ринку інформаційно-комп'ютерних технологій.

Нерозробленість методичних положень бухгалтерського обліку та контролю операцій з програмним забезпеченням призводить до викривлення облікових даних та унеможлиблює побудову ефективної системи їх контролю, про що свідчить рівень втрат від неправомірного використання програмного забезпечення в Україні.

Розвитком теорії і методології бухгалтерського обліку нематеріальних активів займаються такі вітчизняні й зарубіжні вчені, як В.М. Антонов, В.Д. Базилевич, В.Ю. Бакшинскас, І.А. Бігдан, О.Л. Біляченко, Н.М. Бразилій, Ф.Ф. Бутинець, Б.І. Валуєв, Ф.Г. Ващук, А. Грехем (A. Graham), В.Б. Гурко, Т.В. Давидюк, С.О. Довгий, Н.В. Журавльова, О.В. Кантаєва, П.П. Крайнів, М.Д. Корінько, С.Ф. Легенчук, І.Л. Леонідов, О. Ллойд (Austin Lloyd), Л.Г. Ловінська, Н.М. Малюга, П.Б. Мегс, С.А. Ніколаєва, О.А. Підпригора, Т.В. Польова, А.П. Сергєєв, Г.М. Соловійова, В.В. Сопко, П.В. Струбалін, Д. Тапскотт, Е.С. Хендріксен, Ш. Чанг (Sh. Ch'ang), Н.О. Шаранова, Є.В. Шипова, С.В. Шульга. Не применшуючи вагомий внесок дослідників у розвиток теорії та методики бухгалтерського обліку і контролю нематеріальних активів, особлива природа програмного забезпечення як активу, виражена в наявності ознак матеріальних і нематеріальних активів, а також значне поширення програмного забезпечення в структурі активів підприємств, обумовлює необхідність розробки теоретичних та методичних положень з обліку та контролю операцій з програмним забезпеченням.

Зокрема, потребують вирішення проблемні питання, пов'язані з неузгодженістю юридичного та економічного змісту програмного забезпечення як об'єкта бухгалтерського обліку; відсутністю єдиного науково

обґрунтованого підходу до відображення операцій з програмним забезпеченням в системі бухгалтерського обліку на етапах його надходження, використання та вибуття, а також нерозробленістю методологічних положень контролю використання програмного забезпечення, в т.ч. інвентаризації. Потреба вирішення вказаних питань та їх значення в сучасних умовах господарювання обумовлює актуальність обраної теми дослідження.

Мета і завдання дослідження. Мета магістерського дослідження полягає в науковому обґрунтуванні теоретичних положень і розробці практичних рекомендацій з удосконалення бухгалтерського обліку і контролю операцій з програмним забезпеченням.

Для досягнення мети у магістерській роботі поставлені до вирішення такі **завдання:**

- визначити місце програмного забезпечення в системі об'єктів бухгалтерського обліку;
- здійснити класифікацію програмного забезпечення для цілей бухгалтерського обліку;
- критично оцінити існуючі підходи до бухгалтерського обліку операцій з програмним забезпеченням підприємства;
- проаналізувати існуючу систему рахунків для облікового відображення операцій з програмним забезпеченням на її відповідність специфічним рисам даного виду активів;
- проаналізувати порядок відображення в бухгалтерському обліку надходження, використання і вибуття програмного забезпечення з врахуванням єдності економічного змісту й юридичної форми даного активу;
- розкрити особливості контролю стану і використання програмного забезпечення в сфері управління інформаційно-комп'ютерними технологіями підприємства;
- уточнити порядок проведення інвентаризації як особливого методу контролю програмного забезпечення для встановлення його відповідності потребам управління.

Об'єктом дослідження є система бухгалтерського обліку в частині відображення операцій з програмним забезпеченням та їх контроль.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних та організаційно-методичних засад бухгалтерського обліку і контролю операцій з програмним забезпеченням.

Методи дослідження. У ході дослідження застосовано загальнонаукові та спеціальні методи і прийоми пізнання. За допомогою абстрактно-логічного методу та причинно-наслідкового зв'язку визначено місце програмного забезпечення в системі об'єктів бухгалтерського обліку. Методи теоретичного узагальнення, групування і порівняння дали можливість розробити класифікацію програмного забезпечення. Методи аналогії, діалектичний метод та системний підхід використовувалися для розробки організаційно-методичного підходу до бухгалтерського обліку операцій з програмним

забезпеченням підприємства. Діалектичний метод пізнання у поєднанні зі спостереженням та співставленням дозволив удосконалити систему контролю стану і використання програмного забезпечення в результаті розробки теоретико-методичних положень контролю стану й використання програмного забезпечення та організаційно-методичного підходу до інвентаризації даного активу. Для наочності відображення процесів, що аналізуються використовувався графічний метод. За допомогою методів індукції та дедукції обґрунтовано рекомендації з проведення інвентаризації програмного забезпечення в умовах застосування інформаційно-комп'ютерних технологій.

Магістерська робота містить пропозиції щодо удосконалення організаційно-методичних положень бухгалтерського обліку і контролю операцій з програмним забезпеченням на ПАТ «Завод «Екватор».

В процесі написання роботи використовувались нормативно-правові акти з питань ідентифікації та обліку програмного забезпечення підприємств, методичний та інструктивний матеріали з бухгалтерського обліку та звітності, національні та міжнародні положення (стандарти), бухгалтерська і фінансова звітність підприємства та праці вітчизняних та закордонних учених.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у наступному:

1. удосконалено організаційно-методичне забезпечення обліку операцій з програмним забезпеченням в частині розробки системи рахунків та деталізації фінансової звітності, що дозволяє більш повно та достовірно відобразити результати господарських операцій підприємства, пов'язаних з програмним забезпеченням, а також врахувати особливості правових відносин щодо прав інтелектуальної власності;

- дістало подальшого розвитку порядок відображення в бухгалтерському обліку результатів інвентаризації програмного забезпечення, що підвищує достовірність облікових даних та створює передумови для прийняття на їх основі ефективних управлінських рішень.

- дістала подальшого розвитку класифікація програмного забезпечення, яка більш повно задовольняє потреби бухгалтерського обліку на відміну від існуючої технічно-економічної класифікація;

- удосконалено процес документування операцій з програмним забезпеченням шляхом запровадження форм первинного обліку та контролю, що забезпечують потрібну аналітичність управлінської інформації.

Практичне значення одержаних результатів. Розроблені пропозиції та рекомендації можуть використовуватися в практиці ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності в частині операцій з програмним забезпеченням.

Особистий внесок здобувача. Особистий внесок магістранта полягає у формуванні наукових положень, висновків, напрямків вдосконалення бухгалтерського обліку і аудиту операцій з програмним забезпеченням, які знайшли відображення в одноосібних опублікованих роботах.

Апробація результатів дослідження. Основні положення, результати та висновки доповідалися на міжнародних та внутрішньо університетських конференціях.

Структура та обсяг магістерської роботи. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел із 63 найменувань та 10 додатків. Основний зміст роботи викладено на 90 сторінках тексту. Магістерська робота містить 23 таблиці, 15 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано актуальність обраної теми магістерської роботи, сформульовано мету дослідження та основні завдання, об'єкт, предмет та методи досліджених результатів.

У першому розділі «Теоретико-економічні засади обліку і контролю операцій з програмним забезпеченням» встановлено сутність та класифікацію програмного забезпечення для цілей бухгалтерського обліку та управління та проаналізовано нормативно-правове та інформаційне забезпечення обліку програмного забезпечення (далі ПЗ) на підприємстві.

Сучасний стан та розвиток реального сектору економіки обумовлює потребу підприємств працювати в умовах обробки та аналізу великих масивів інформації. Це призводить до розвитку інформаційних технологій, які можуть оперативно та ефективно обробляти таку інформацію для прийняття на її основі відповідних управлінських рішень.

Капітальні інвестиції за видами активів в Україні за 2012-2017 рр свідчать про збільшення капіталовкладень в цілому та збільшення інвестицій в нематеріальні активи зокрема (рис. 1)

Рис. 1.1. Обсяг капітальних інвестицій за видами активів в 2012-2017 рр

Зміна структури капіталовкладень та поступове зростання питомої ваги інвестицій у нематеріальні активи свідчать про інформатизацію та інтелектуалізацію бізнесу в Україні. Втім, не дивлячись на широке розповсюдження, програмне забезпечення є досить специфічним об'єктом обліку, тому виникає чимало облікових запитань стосовно відображення комп'ютерних програм.

В загальному розумінні, програмне забезпечення персонального комп'ютера – це сукупність програмних засобів, що забезпечують функціонування комп'ютера. За функціональним призначенням програмне забезпечення поділяють на системне і прикладне (рис. 2).

Рис. 2. Загальна класифікація програмного забезпечення

Відповідно до існуючої методики обліку саме пакети прикладних програм відносяться до програмного забезпечення (комп'ютерних програм) та відображаються у складі необоротних нематеріальних активів підприємства, а базове та інші види прикладного програмного забезпечення вважаються невід'ємною частиною матеріальних носіїв. Такий підхід є помилковим, оскільки, не залежно від функціонального призначення програмне забезпечення повинно відображатись окремо від матеріальних носіїв як особливий вид нематеріальних активів підприємства. Крім того, проведений аналіз дозволив встановити, що на методику бухгалтерського обліку і контролю програмного

забезпечення впливає не його функціональне призначення, а в основному функціональне призначення програмного забезпечення визначає строк використання об'єкту, що в свою чергу визначає вид активу в бухгалтерському обліку – Довгострокове чи Операційне програмне забезпечення. Так, базове (системне) ПЗ зазвичай використовується в довгостроковому періоді, а тому, в більшості випадках, відноситься до необоротного програмного забезпечення.

Прикладне (спеціальне) ПЗ може бути як необоротним, так і оборотним активом, оскільки, залежно від потреб користувача, може використовуватися для вирішення довгострокових або короткострокових завдань. Таким чином, дослідження сутності програмного забезпечення з технічної точки зору дає нам можливість чітко ідентифікувати об'єкт дослідження для визначення його основних характеристик та функціональних можливостей, проте не відповідає на питання як відображувати програмне забезпечення в обліку.

При відображенні у бухгалтерському обліку придбаних майнових прав інтелектуальної власності на комп'ютерну програму слід враховувати обсяг майнових отриманих прав інтелектуальної власності та умови передання цих майнових прав. Як виключні, так і невиключні права становлять групу майнових авторських прав, а відповідно до П(С)БО 8 «Нематеріальні активи» останні є об'єктом бухгалтерського обліку, що обумовлює необхідність дослідження їх місця в системі об'єктів обліку (рис. 3).

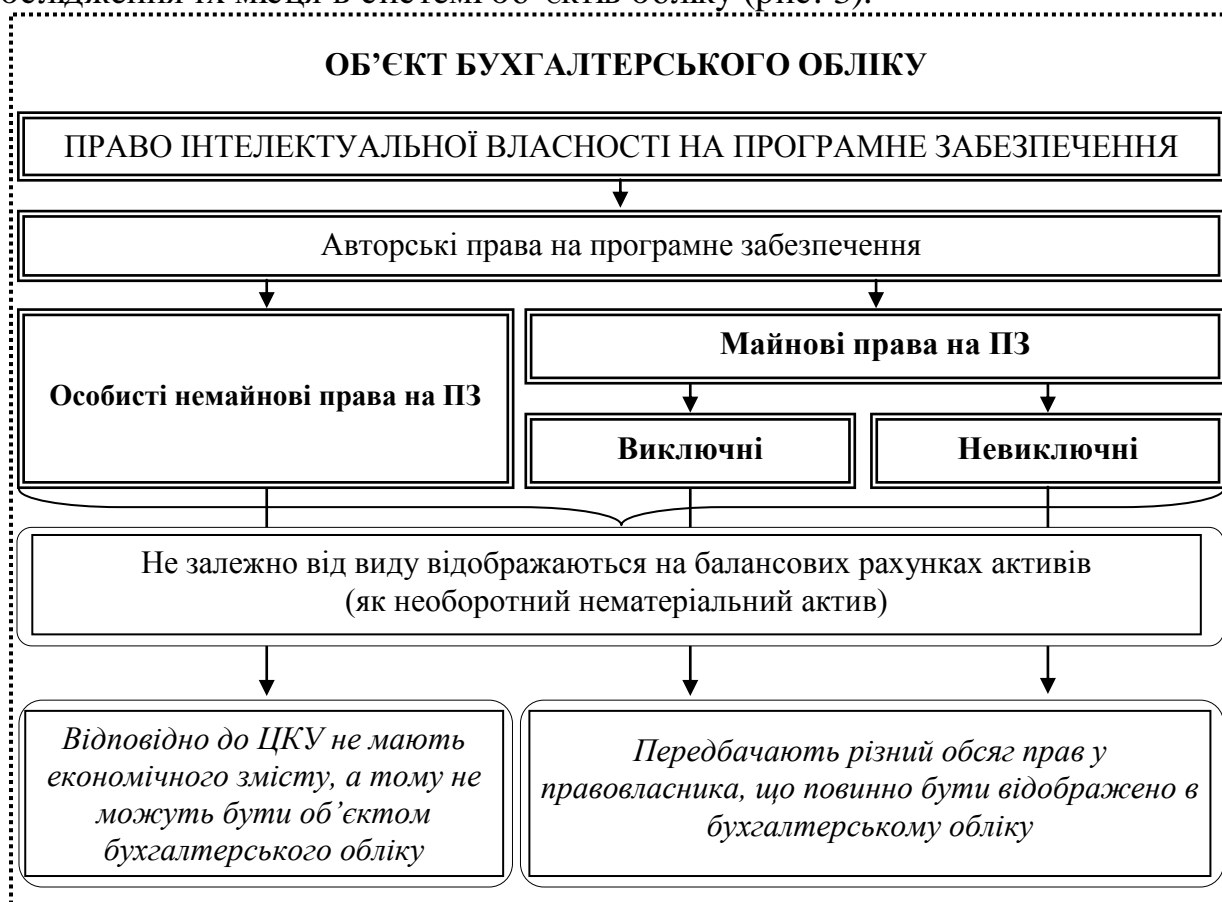

Рис. 3. Місце прав на програмне забезпечення в системі об'єктів бухгалтерського обліку відповідно до чинного порядку

На відміну від існуючої практики облікового відображення програмного забезпечення (рис. 4) ми пропонуємо обліковувати програмне забезпечення з урахуванням його класифікаційних ознак.

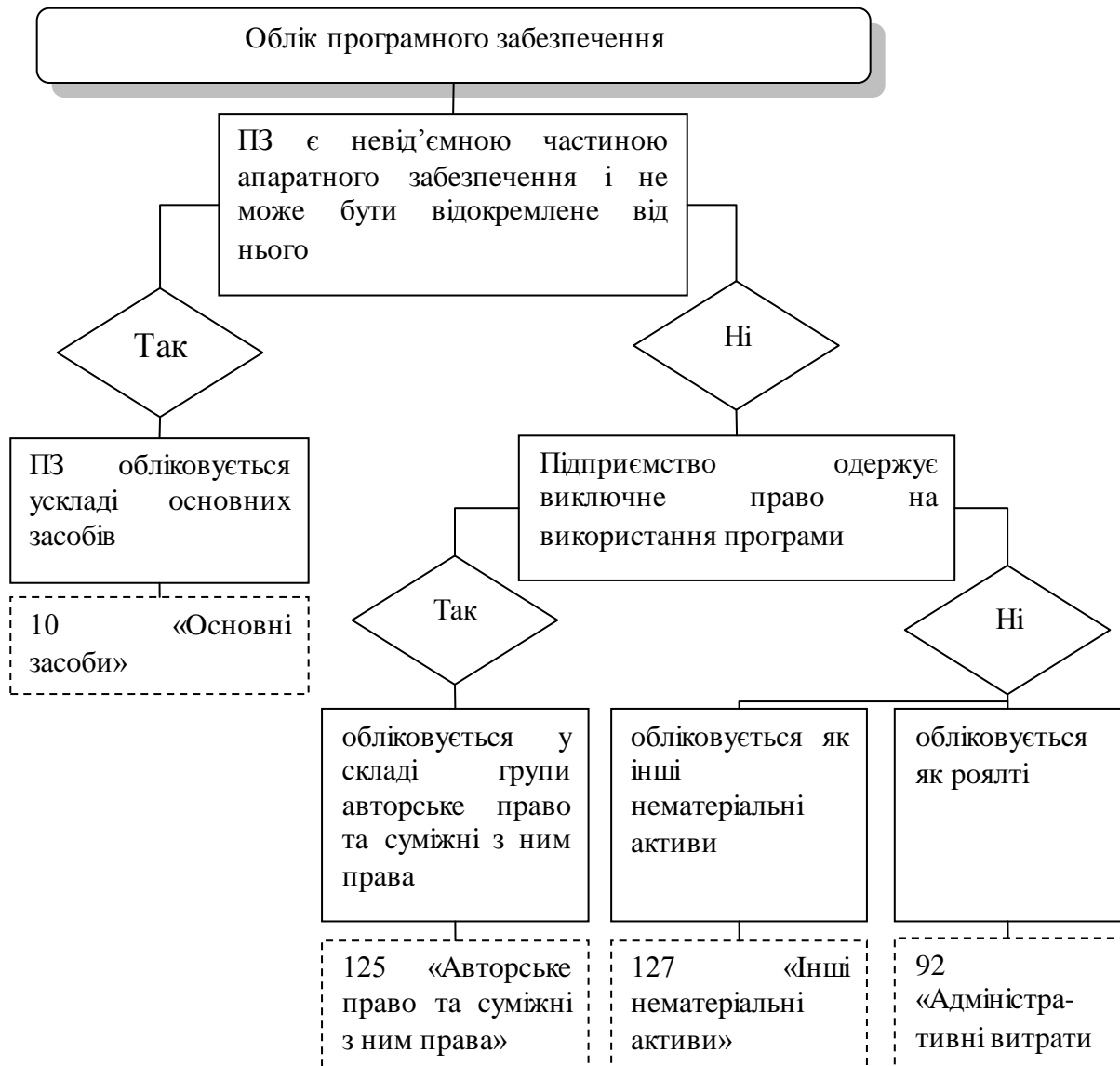

Рис. 4. Ідентифікація програмного забезпечення як об'єкту обліку

Залежно від терміну використання програмне забезпечення на підприємстві може використовуватись більше одного року (довгострокове), таке ПЗ (при умові визнання його активом) відноситься до необоротних нематеріальних активів і в обліку пропонується відображати на рахунку 26 «Довгострокове програмне забезпечення»; та менше одного року – оборотний нематеріальний актив, який пропонується відображати на рахунку 29 «Операційне програмне забезпечення».

З врахуванням досліджених вище особливостей відображення ПЗ на рахунках бухгалтерського обліку діючий План рахунків потребує

удосконалення в частині облікового відображення програмного забезпечення (табл. 1).

Таблиця 1

Пропозиції до діючого Плану рахунків в частині облікового відображення програмного забезпечення

Синтетичні рахунки I порядку	Синтетичні рахунки II порядку
Клас 1. Необоротні активи	
12 «Нематеріальні активи»	
126 «Довгострокове програмне забезпечення»	126.1 «Довгострокове програмне забезпечення за виключними майновими авторськими правами»
	126.2 «Довгострокове програмне забезпечення за невиключними майновими авторськими правами»
15 «Капітальні інвестиції»	
156 «Придбання (розробка) програмного забезпечення»	
Клас 2. Запаси	
29 «Операційне програмне забезпечення»	
291 «Операційне програмне забезпечення за виключними майновими авторськими правами»	
292 «Операційне програмне забезпечення за невиключними майновими авторськими правами»	
Клас 0. Позабалансові рахунки	
01 «Орендовані активи»	
011 «Орендовані необоротні активи»	
012 «Програмне забезпечення за невиключними майновими авторськими правами»	
02 «Активи на відповідальному зберіганні»	
026 «Програмне забезпечення за правами власності»	026.1 «Програмне забезпечення за правом володіння»
	026.2 «Програмне забезпечення за правом розпорядження»
08 «Активи суворого обліку»	
081 «Бланки суворого обліку»	
082 «Матеріальні носії програмного забезпечення та документи, що засвідчують право власності»	

Запропоновані зміни відповідають особливостям облікового відображення програмного забезпечення, що обумовлені їх особливою природою – відмінністю від матеріальних активів через відсутність матеріальної форми

У другому розділі «Організація та методика бухгалтерського обліку операцій з програмним забезпеченням на підприємстві» надано організаційно-економічну та галузеву характеристику досліджуваного підприємства, визначено основні елементи організації бухгалтерського обліку операцій з програмним забезпеченням та вдосконалено процес документального оформлення таких операцій на підприємстві.

Сектор інформаційних технологій є одним із найбільш динамічних сегментів економіки нашої країни, що активно розвиваються. Зважаючи на сучасний стан розвитку інформаційних технологій і їх активне використання в управлінні діяльністю підприємства, та все зростаючу кількість підприємств ІТ-сфери питання організації та методики обліку програмного забезпечення є надзвичайно актуальним, як для підприємств – виробників програмного забезпечення, так і для підприємств – користувачів інформаційних технологій.

Аналізуючи стан ІТ сектору в Миколаївській області та намагаючись надати детальну організаційно-економічну характеристику досліджуваних підприємств, ми стикнулися з певними проблемами при пошуку інформаційних джерел: переважна більшість підприємств мають організаційно-правову форму приватного підприємства або товариства з обмеженою відповідальністю і відповідно не зобов'язані оприлюднювати свою фінансову звітність в офіційних джерелах. Інформація стосовно фінансового стану, організаційно-методичних особливостей обліку на таких підприємствах є закритою. Таким чином, було прийнято рішення обрати для комплексного дослідження господарської діяльності та аналізу організаційно-методичної складової в частині обліку програмного забезпечення ПАТ «Завод «Екватор» - одне із найбільших підприємств Миколаївщини, що здійснює розробку та виготовлення суднового устаткування вентиляції, кондиціонування та очищення повітря та активно використовує у своїй діяльності сучасні технології.

Для оцінки фінансового стану та результатів діяльності підприємства був проведений горизонтальний та вертикальний аналіз балансу ПАТ «Завод «Екватор» за 2015-2017 рр.

За результатами даного дослідження спостерігається збільшення валюти балансу протягом 2015-2017 рр., що може сигналізувати про поліпшення фінансового стану підприємства, розгортання основної діяльності. Структура майна змінюється в бік полегшення, що свідчить про збільшення ліквідності активів та прискорення оборотності виробничої діяльності (рис. 5)

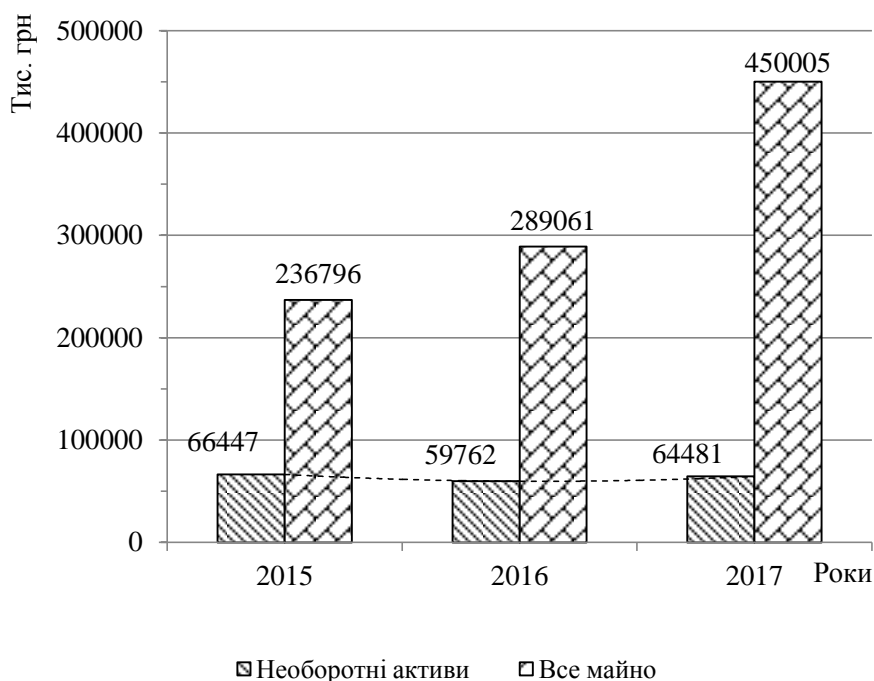

Рис. 5. Структура майна ПАТ «Завод «Екватор» за 2015-2017рр.

. Частка нематеріальних активів в структурі майна не перевищує 0,3% і також скорчується з 0,27% в 2015 році до 0,11% в 2017. Це надзвичайно малий показник для підприємств такої галузі. Зменшення «інтелектуальної» частки нематеріальних активів вказує на недостатню увагу інноваційному розвитку та впровадженню наукомістких технологій, а також про наявні організаційно-методичні проблеми обліку нематеріальних активів.

Спостерігається значний приріст запасів в структурі балансу, а саме зростання відбулося майже на 206% від значення попереднього року і становить 135732 тис. грн., що свідчить про розширення виробничої діяльності, про намагання захистити підприємство від інфляційного та валютного ризиків.

Зареєстрований капітал та додатковий капітал протягом трьох років не змінювався. Приріст власного капіталу відбувається за рахунок нерозподіленого прибутку, що свідчить про прибуткову діяльність підприємства.

Аналіз динаміки дебіторської та кредиторської заборгованості свідчить, що кредиторська заборгованість збільшується більш швидкими темпами і переважає частку дебіторської заборгованості у 2017 році більше, ніж у два рази (рис. 6).

Рис. 2.2. Динаміка змін дебіторської та кредиторської заборгованості ПАТ «Завод «Екватор» 2015-2017 рр.

Динаміка показників фінансової стійкості ПАТ «Завод «Екватор» за 2015-2017 роки свідчить про позитивну структуру фінансових ресурсів підприємства, про можливість підприємства виконати свої зовнішні зобов'язання за рахунок використання власних активів та його повну свободу від позикових джерел.

Всі показники рентабельності є позитивними і мають зростаючу тенденцією, що свідчить про ефективну роботу підприємства. По результатам 2017 року завод отримав чистий прибуток в сумі 50512 тис. грн. проти минулого 2015 року прибутку – 30667 тис. грн. Чистий прибуток на одну акцію за три роки зріс на 227%, що є великим успіхом для компанії.

За даними фінансової звітності ПАТ «Завод «Екватор» здійснено коефіцієнтний аналіз основних показників, що характеризують господарську діяльність компанії і визначено, що ПАТ «Завод «Екватор» є прибуткове, фінансово стійке, платоспроможне підприємство. Управління і розподіл власних грошових потоків на підприємстві в 2017 році дозволило здійснювати поточну господарську діяльність товариства без додаткового залучення кредитних коштів.

Визначення, оцінка та облік нематеріальних активів, зокрема, програмного забезпечення, на ПАТ «Завод «Екватор» здійснюються відповідно до МСБО 38 «Нематеріальні активи». Компанія виокремлює наступні групи нематеріальних активів: права, торгова марка, програмне забезпечення та ліцензії на програми, інші нематеріальні активи. Перелік програмних продуктів включає в себе програми для автоматизації обліку, обміну електронним документообігом та подання звітності, системи інтелектуального проектування і вдосконалення систем управління, програми для автоматизації бізнес-процесів та вузькоспеціалізовані програми для моделювання технологічних особливостей виробничих процесів.

Нерозробленість методичних положень з бухгалтерського обліку програмного забезпечення не дозволяє побудувати належну систему контролю за даними активами, що призводить до значних втрат не лише на рівні підприємств, а й на рівні держави. Саме це й зумовило необхідність розробки організаційно-методичних положень обліку операцій з надходження, використання і вибуття програмного забезпечення.

В результаті проведеного дослідження розроблено систему синтетичних рахунків для облікового відображення програмного забезпечення, що враховує особливості даного виду активів, шляхи надходження та термін використання даного виду активів. Також, на базі розробленої системи удосконалено методику бухгалтерського обліку операцій з надходження, використання та вибуття програмного забезпечення на підприємство, яка забезпечує достовірність бухгалтерських даних. Використання розроблених форм первинних документів сприятиме дотриманню таких принципів бухгалтерського обліку та фінансової звітності, як повного висвітлення, періодичності та єдиного грошового вимірника.

Методика обліку використання програмного забезпечення підприємством включає оцінку в бухгалтерському обліку, особливості визначення зносу та нарахування амортизації на даний актив, здійснення переоцінки та відображення витрат на утримання різних видів програмного забезпечення. Визначено, що основною особливістю відображення в бухгалтерському обліку операцій з вибуття програмного забезпечення є їх залежність від виду, а саме від обсягу прав, якими володіє підприємство, від мети використання, функціонального призначення, виду ліцензії та формою придбання програмного забезпечення. Відповідно до зазначених особливостей запропоновано кореспонденції рахунків при продажу, обміну, безоплатній передачі програмного забезпечення, а також ліквідації та списанні таких активів.

Для забезпечення принципу повного висвітлення запропоновано в розділі II «Оборотні активи» балансу ввести додатковий рядок до складу інших оборотних активів – «в т.ч. Операційне програмне забезпечення» (рядок 1196).

У третьому розділі «Контроль операції з програмним забезпеченням на підприємстві» визначено основні методичні підходи до контролю стану і використання програмного забезпечення в сфері управління інформаційно-комп'ютерними технологіями підприємства та розроблено теоретико-методичні положення з інвентаризації програмного забезпечення в частині визначення порядку підготовки даного активу та документів, що засвідчують право власності на нього.

Для максимально ефективного використання та управління майном підприємство повинно мати повну й достовірну інформацію про всі активи, що перебувають у його розпорядженні, в тому числі про програмне забезпечення. Необхідною умовою одержання такої інформації є інвентаризація,

систематичне й грамотне проведення якої дозволяє встановити фактичну наявність майна підприємства, оцінити його вартість, відобразити в обліку та використовувати в комерційному обороті.

Загальна схема методики інвентаризації програмного забезпечення представлена на рис. 3.

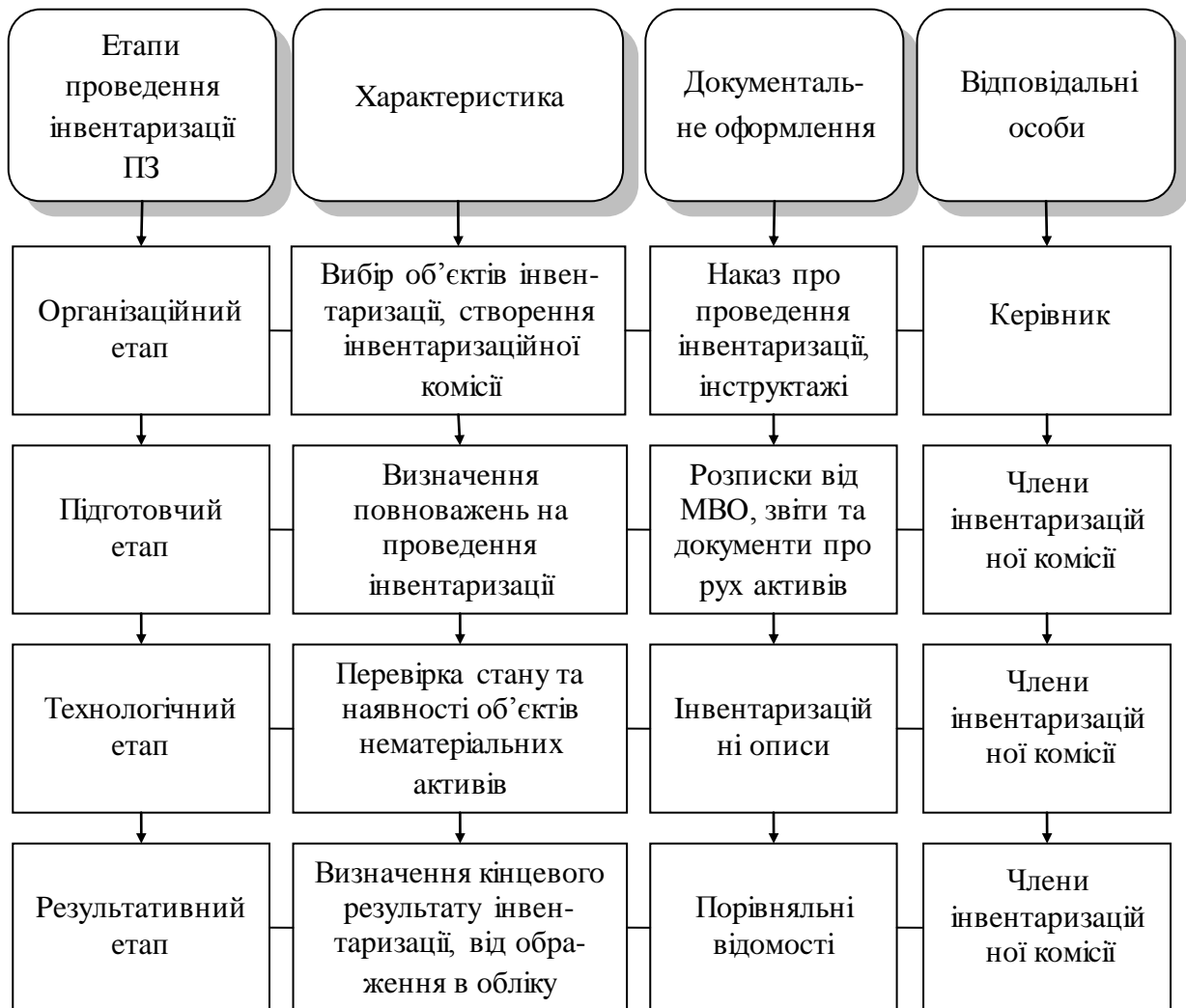

Рис. 3. Послідовність проведення інвентаризації ПЗ

Розроблені теоретико-методичні положення з інвентаризації програмного забезпечення в частині визначення порядку підготовки даного активу та документів, що засвідчують право власності на нього до інвентаризації, розробки порядку відображення в бухгалтерському обліку результатів інвентаризації програмного забезпечення, дозволяють підвищити достовірність облікових даних та створити передумови для прийняття на їх основі ефективних управлінських рішень.

ОСНОВНІ ВИСНОВКИ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

1. Потреба в розробці теоретичних та методичних положень обліку операцій з програмним забезпеченням вимагає перегляду його економіко-правової сутності. Особливість програмного забезпечення як активу полягає у його нематеріальній формі, що є поєднанням юридичної форми та економічного змісту даного об'єкту. Це обумовлює необхідність ідентифікації програмного забезпечення як частини майнового потенціалу суб'єкта господарювання, що дозволяє забезпечити його достовірне відображення в бухгалтерському обліку як активу та об'єкту контролю.

2. Для забезпечення достовірного відображення в бухгалтерському обліку програмного забезпечення систематизовано класифікацію, яка включає такі ознаки: 1) за джерелами виникнення; 2) за строком використання; 3) за видом права інтелектуальної власності, що належить підприємству; 4) за видом права власності, що належить підприємству; 5) в залежності від мети використання; 6) за функціональним призначенням; 7) за стадіями життєвого циклу програмного забезпечення; 8) за видом ліцензії на програмне забезпечення; 9) за формою придбання програмного забезпечення. Розроблена класифікація забезпечує підвищення точності, оперативності та достовірності облікових даних для цілей управління програмним забезпеченням на підприємстві через належно побудовану систему контролю та дозволяє побудувати систему синтетичного обліку даного активу.

3. Необхідність визначення майнового потенціалу підприємства та нематеріальних активів як його складової обумовило необхідність побудови системи рахунків для обліку програмного забезпечення: 126 «Довгострокове програмне забезпечення», 156 «Придбання (розробка) програмного забезпечення», 29 «Операційне програмне забезпечення», 012 «Програмне забезпечення за невиключними майновими авторськими правами», 026 «Програмне забезпечення за правами власності», 08 «Активи суворого обліку». Розроблена система рахунків дозволяє більш повно та достовірно відображати результати господарських операцій підприємства, пов'язаних з програмним забезпеченням, а також врахувати особливості правових відносин щодо прав інтелектуальної власності.

4. Для достовірного відображення в бухгалтерському обліку програмного забезпечення за справедливою вартістю запропоновано методику його оцінки, що базується на економічному підході оцінки майна, враховує особливості оцінки програмного забезпечення в залежності від його виду.

5. Розроблено теоретико-методичні положення з інвентаризації програмного забезпечення в частині визначення порядку підготовки даного активу та документів, що засвідчують право власності на нього до інвентаризації, розробки порядку відображення в бухгалтерському обліку результатів інвентаризації програмного забезпечення.

6. Удосконалено методичний підхід до бухгалтерського відображення операцій з вибуття програмного забезпечення (розроблено форми первинних документів, порядок використання методів оцінки програмного забезпечення при його вибутті й відображення таких операцій на рахунках обліку, у фінансовій та у запропонованих формах звітності), використання якого забезпечить єдність економічного змісту й інституційної форми даного активу, що сприяє виконанню бухгалтерським обліком інформаційної та контрольної функцій.

7. Критичний аналіз існуючих методик та практики діяльності вітчизняних підприємств дозволив розробити організаційно-методичний підхід до бухгалтерського обліку операцій з даним активом, що враховує його особливості та полягає у теоретичному обґрунтуванні та розробці практичних рекомендацій щодо порядку застосування елементів методу бухгалтерського обліку при відображенні надходження, використання та вибуття програмного забезпечення. Він дозволяє побудувати належну систему контролю за даним видом активів в межах системи управління майновим потенціалом підприємства.

8. На основі вивчення особливостей управління інформаційно-комп'ютерними технологіями підприємства удосконалено теоретико-методичні положення з контролю стану і використання програмного забезпечення на основі врахування його нематеріальної природи (визначено завдання, встановлено об'єкти контролю стану і використання програмного забезпечення та обґрунтовано порядок застосування методичних прийомів контролю), що дозволило сформулювати значення обліково-контрольної інформації в системі управління програмним забезпеченням. Використання запропонованих підходів сприяє одержанню повної та достовірної інформації про обсяг і склад результатів діяльності підприємства, а також забезпечує оперативність прийняття управлінських рішень.

9. Розроблено теоретико-методичні положення з інвентаризації програмного забезпечення в частині визначення порядку підготовки даного активу та документів, що засвідчують право власності на нього до інвентаризації, розробки порядку відображення в бухгалтерському обліку результатів інвентаризації програмного забезпечення, що підвищує достовірність облікових даних та створює передумови для прийняття на їх основі ефективних управлінських рішень.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

У наукових фахових виданнях:

1. Авдєєва М.І. Аналіз організації бухгалтерського обліку в сучасних умовах з точки зору різних підходів / Ю.В. Великий, М.І. Авдєєва // Студентські наукові студії – 2018 - №30 (74) – С. 6 - 9. .

2. Авдєєва М.І. Інформаційні системи в обліку та їх роль в управлінні підприємством /В.В.Белікова, М.І.Авдєєва // Студентські наукові студії – 2019 – подано до друку.

АНОТАЦІЯ

Авдєєва М. Організація бухгалтерського обліку і контролю операцій з програмним забезпеченням. – Рукопис

Магістерська робота на здобуття ступеня магістра за спеціальністю 8.03050901.- облік і аудит. Чорноморський національний університет імені Петра Могили, м. Миколаїв, 2019.

Магістерська робота присвячена проблемі вдосконалення організаційно-методичних положень бухгалтерського обліку та контролю операцій з програмним забезпеченням та розробці практичних рекомендацій щодо документального оформлення операцій з програмним забезпеченням.

Згідно поставленої мети в роботі визначено економічно-правовий зміст та класифікацію програмного забезпечення для цілей обліку; надано організаційно-економічну характеристику ПАТ «Завод «Екватор», опрацьовані основні аспекти організації та методики бухгалтерського обліку та контролю операцій з програмним забезпеченням.

В результаті в роботі запропоновано рекомендації щодо удосконалення облікового відображення операцій з програмним забезпеченням, що забезпечить їх достовірну оцінку та відображення в системі бухгалтерського обліку. Надано пропозиції щодо вдосконалення процесу документування операцій з програмним забезпеченням шляхом розробки пакету форм первинного обліку. Розроблено теоретико-методичні положення з інвентаризації програмного забезпечення в частині визначення порядку підготовки даного активу та документів, що засвідчують право власності на нього. Окрім того, внесено пропозиції стосовно формування інформації про програмне забезпечення в бухгалтерській звітності.

Ключові слова: нематеріальні активи, програмне забезпечення, довгострокове програмне забезпечення, операційне програмне забезпечення, облік, контроль

ABSTRACT

Avdieieva M. The organization and methods of accounting and controlling for software in the enterprise. – Manuscript

Master's thesis for the degree of Master of specialty 071.- accounting and auditing. The Black Sea National University named Petro Mohyla, Mykolaiv.

The work defines the economic and legal content and the classification of software for accounting purposes; provided organizational and economic

characteristics of enterprise «Equator». The main aspects of organization and methods of accounting and control of software operations are worked out in the work.

Master's thesis presents recommendations for improving your output operations with software that will provide them with accurate assessment and reflection in the accounting system. Proposals for improving the process of documentation of software operations are provided by developing a package of forms of primary accounting. Theoretical and methodological provisions on inventory of software are developed. In addition, suggestions have been made regarding the formation of information about software in the financial statements.

Keywords: software, non-negotiable software, reversible software, accounting, control.